

існування людини у звичайному світі поза цією єдністю. Але є ще й інший аспект проблеми, те, що називається підтекстовою філософією Г. Сковороди. Любов та віра дають змогу людині вийти за межі тлінного «Я». Категорії любові та віри несуть у собі глибокий пізнавальний зміст, живлять душу людини, наповнюють її творчою енергією, підштовхують її на шлях дійсного щастя. «Скрізь любов та віру людина пізнає себе». Принцип «Пізнай себе», як відомо, не вперше з'являється у Г. Сковороди. Пріоритет у цьому плані, звичайно ж, належить Сократу. Але принципово новим у Г. Сковороди є те, що він не просто стверджує думку про необхідність пізнання природи людини, а звертає увагу на пізнання природи людської душі з урахуванням чинників її формування – віри, надії, любові. Більше того, мислитель іде ще далі, він розглядає віру і любов не тільки як підґрунтя душі, а й як органічний прояв духовності людини, а причиною цього прояву є насамперед природні прагнення людини.

Таким чином, звертаючись до трактування Г. Сковородою таких категорій, як любов, віра, ми бачимо, що філософ намагається сконструювати життєвий простір людини не тільки за допомогою раціонально визначених філософських понять, а й за допомогою того, з чим повсякденно має справу людина і що одночасно має для неї вирішальне значення. На ґрунті об'єднання категоріальних сутностей любові та віри у пізнанні людиною самої себе складається категорія «щастя».

Творчість М. Метерлінка – це пошук і пізнання самого себе, а ще тієї самої віри і любові, як і у Г. Сковороди. Звернемося до його феєрії «Блакитний Птах». Це філософська п'єса, казка про сенс життя і всемогутність людини. Вона зачаровує своєю безпосередністю. У ній багато казкових мотивів. Герої п'єси подорожують казковими країнами: Країною Спогадів, Царством Майбутнього, Палацом Ночі, Лісами і Садами Блаженств. Це подорож усього людства країною, ім'я якій Життя. Тільтіль та Мітіль – не просто діти, а уособлення думки письменника про могутність людської природи, про здатність особистості до духовного відродження, про пізнання себе і призначення у цьому світі, про те, що в основі життя лежить любов і віра, це є актуальним і нині для будь-якої молоді людини.

У творі є віра у те, що існує Блакитний Птах, і діти його знайдуть, саме діти, а не дорослі, бо у них сильна віра. Герої нічого не бояться, вони мужньо дивляться в обличчя долі, підкоряють природні стихії, перемагають смерть, саме дякуючи вірі. Діти живуть в небагатій сім'ї, але оточені батьківською і материнською любов'ю.

Крім того у п'єсі втілені такі ключові мотиви творчості М. Метерлінка, які є невід'ємними духовними цінностями людського ества: материнська любов, блаженство любити батьків, любов до хворої дівчинки і віра в те, що Блакитний Птах її врятує, радість бути справедливим, радість бути добрим, радість завершені роботи тощо.

А якою тонкою іронією пронизана репліка Найтовстішого Блаженства, яке каже, що Блакитний Птах їх не дуже цікавить, бо він... неїстівний. Цікавим є й питання про трактування фіналу п'єси. Після довгих і безрезультатних пошуків Блакитного Птаха («Тільтіль: Але ж я не маю ніякого Блакитного Птаха!.. Птах Спомину почорнів, Птах Майбуття почервонів, Птахи Ночі повмирили, а Лісового Птаха я так і не впіймав... Хіба я винен, що вони змінюють колір, гинуть чи втікають?..») діти його таки знаходять. Але де? У себе ж удома. То, виявляється, можна було нікуди й не мандрувати, а просто уважніше придивитися до тих «блаженств», які в Тільтіля і Мітіля уже були («У кожному домі, де вміють бачити свято щодня, де є місце батьківській любові, і буде життя – повноцінне, оточено вірою у прекрасне майбутнє» [1].

То, можливо, це заклик не лише до поцінування «блаженства сімейного затишку», а й до всього людства – про поцінування того, що воно має – життя у любові і вірі, у пізнанні самого себе, як говорив Г. Сковорода і продовжив розвивати його думку М. Метерлінк. Хтозна, бо ж і символ є «невичерпним у своїй останній глибині», і небо навіть у ХХІ ст. може здатися помахом крила Блакитного Птаха.

Література:

1. Метерлінк М. Блакитний птах. Тернопіль, 2011. 117 с.

Вікторія ДОЦЕНКО

Харківський національний університет внутрішніх справ

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ПРАВООХОРОНЦІВ НА ПОЧАТКУ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

Система ціннісних орієнтацій виступає стратегічним чинником поведінки особистості, формуючи у неї мотивацію діяльності і прагнення до певних життєвих цілей. Багато авторів (О. Асмолов, І. Бех, Б. Братусь, Т. Бутківська, А. Здравомислов, Д. Леонтьєв, А. Маслоу, С. Максименко, В. Мясіщев, М. Рокич, В. Роменець, Т. Титаренко та ін.) неодноразово підкреслювали важливість ціннісних орієнтацій як фундаменту особистості, як головної детермінанти регулятора поведінки та визначення цілей і траєкторії руху її особистого життя і професійного шляху. З урахуванням специфіки професійної діяльності правоохоронця Д. М. Кислинською було визначено, що система цінностей особистості майбутніх правоохоронців виконує функцію регуляції поведінки [1]. Тому визначення конкретних ціннісних орієнтацій правоохоронців на етапі їх професійного становлення є необхідною умовою становлення професіонала і побудови їх кар'єрного шляху.

З метою визначення факторів особистісного та професійного становлення правоохоронців у 2016 році ми проводили дослідження

ціннісно-орієнтаційної сфери майбутніх правоохоронців першого року навчання [2]. І на той час нами було виокремлено шість ціннісно-орієнтаційних факторів, що обумовлюють їх особистісне та професійне становлення, а саме: 1) життєва активність; 2) самовираження – емоційність у стосунках; 3) самоконтроль – амбіційність; 4) професійна активність – життєва ефективність; 5) цілеспрямованість – саморозвиток; 6) особистісна оригінальність – суспільне визнання.

У 2021 році під час табірних зборів ми вирішили з'ясувати, які цілі переслідують першокурсники Харківського національного університету внутрішніх справ та за допомогою яких засобів вони збираються реалізовувати власні задуми. Для цього ми використали тест ціннісних орієнтацій М. Рокіча, який дозволив діагностувати термінальні цінності або іншими словами цілі і прагнення першокурсників (цінності-цілі) та інструментальні цінності, які вказують на те, які засоби будуть використані для досягнення мети (цінності-засоби). Вибірку дослідження склали 127 курсантів, які розпочали своє навчання на факультеті № 3 ХНУВС. Їх було розподілено на дві групи за гендерною ознакою: 1 група – дівчата (42 особи) і 2 група – юнаки (85 осіб).

Як видно з таблиці 1, цінності професійної самореалізації у дівчат-правоохоронців 1-го курсу цілком збігаються з цінностями юнаків (див. табл. 1).

Таблиця 1
Гендерні особливості термінальних цінностей професійної самореалізації правоохоронців 1-го курсу навчання, ($x_{cp} \pm \sigma$)

Цінності професійної самореалізації	дівчата	ранг	юнаки	ранг	t	p
Активне діяльне життя	9,24 ± 3,63	3	9,76 ± 3,59	3	0,84	-
Цікава робота	3,02 ± 2,40	1	3,49 ± 3,05	1	0,15	-
Суспільне визнання	8,10 ± 4,43	2	7,39 ± 4,92	2	0,22	-
Продуктивне життя	10,16 ± 3,93	4	11,08 ± 3,68	5	0,87	-
Розвиток	10,51 ± 4,04	5	10,91 ± 3,54	4	0,42	-

Так, перше рангове місце і у дівчат (3,02 ± 2,40), і у юнаків (3,49 ± 3,05) посідає цінність цікавої роботи. На другому ранговому місці як у дівчат (8,10 ± 4,43), так і у юнаків (7,39 ± 4,92) знаходиться цінність суспільного визнання. Третє рангове місце займає цінність активного діяльного життя у

дівчат ($9,24 \pm 3,63$) і юнаків ($9,76 \pm 3,59$). Попри відсутність статистично значимих показників деякі розбіжності спостерігаємо у наступних цінностях: продуктивність життя більш значима для дівчат-правоохоронців ($10,16 \pm 3,93$), ніж для юнаків ($11,08 \pm 3,68$), тоді як розвиток більш значущий для юнаків ($10,91 \pm 3,54$) порівняно з дівчатами ($10,51 \pm 4,04$) (див. табл. 1).

Можемо стверджувати, що, вступаючи до лав правоохоронців, дівчата і юнаки мають однакові ціннісні орієнтації і розпочинають професійну діяльність зі спрямованості на цікаву роботу, суспільне визнання і активну діяльність.

Подальший аналіз показав, що в особистому житті для дівчат найбільш значимими є цінності (див. табл. 2): матеріально забезпеченого життя ($5,86 \pm 3,26$), наявність добрих і вірних друзів ($6,70 \pm 3,80$) і здоров'я ($8,07 \pm 3,67$). Порівняно з дівчатами ($6,70 \pm 3,80$) для юнаків правоохоронців в особистому житті статистично значимо ($p \geq 0,05$) більш важливо мати добрих і вірних друзів ($4,21 \pm 2,80$), вже потім юнаки цінують матеріальне забезпечення життя ($5,91 \pm 3,14$) і свободу ($8,59 \pm 3,02$).

Таблиця 2

Гендерні особливості термінальних цінностей особистого життя правоохоронців 1-го курсу навчання, ($\bar{x} \pm \sigma$)

Термінальні цінності особистого життя	дівчата	ранг	юнаки	ранг	t	p
Здоров'я	$8,07 \pm 3,67$	3	$8,64 \pm 3,46$	4	0,87	-
Матеріально забезпечене життя	$5,86 \pm 3,26$	1	$5,91 \pm 3,14$	2	0,62	-
Кохання	$13,48 \pm 4,27$	7	$15,15 \pm 3,60$	7	0,05	-
Наявність добрих і вірних друзів	$6,70 \pm 3,80$	2	$4,21 \pm 2,80$	1	3,73	0,05
Свобода	$8,29 \pm 3,97$	4	$8,59 \pm 3,02$	3	0,87	-
Щасливе сімейне життя	$8,86 \pm 4,61$	5	$8,82 \pm 4,51$	5	0,03	-
Задоволення	$10,00 \pm 4,11$	6	$9,02 \pm 4,45$	6	1,10	-

Цікаво зазначити, що цінність отримання задоволення більш значима для дівчат ($10,00 \pm 4,11$) і юнаків ($9,02 \pm 4,45$) порівняно з цінністю кохання,

що посіла останнє сьоме рангове місце як у дівчат ($13,48 \pm 4,27$), так і у юнаків ($15,15 \pm 3,60$) (див. табл. 2).

Якими ж засобами будуть користуватися дівчата і юнаки правоохоронці на шляху до цікавої роботи, суспільного визнання і активної діяльності? На це питання ми отримали відповіді, проаналізувавши показники наведені у таблиці 3. Діагностовано, що для досягнення поставлених цілей дівчата правоохоронці будуть використовувати: акуратність ($6,74 \pm 5,01$), самостійність ($6,79 \pm 4,64$), продуктивність діяльності ($7,07 \pm 4,60$), життєрадісність ($7,21 \pm 4,49$), чесність ($8,10 \pm 5,27$) і ($8,33 \pm 4,23$).

З'ясовано, що юнаки правоохоронці для досягнення бажаного використають наступні цінності-засоби: високі запити ($5,96 \pm 4,83$), раціоналізм і логіку ($7,81 \pm 4,81$), самоконтроль ($8,06 \pm 4,29$), продуктивність діяльності ($8,07 \pm 5,30$), дисциплінованість ($8,60 \pm 5,33$) і тверду волю ($8,68 \pm 4,84$).

Таблиця 3
Гендерні особливості інструментальних цінностей
правоохоронців I-го курсу навчання, ($x_{cp} \pm \sigma$)

Інструментальні цінності	дівчата	ранг	юнаки	ранг	t	p
Акуратність	$6,74 \pm 5,01$	1	$12,71 \pm 3,47$	10	7,84	0,001
Високі запити	$12,07 \pm 4,89$	10	$5,96 \pm 4,83$	1	6,68	0,001
Життєрадісність	$7,21 \pm 4,49$	4	$13,13 \pm 5,10$	11	6,39	0,001
Дисциплінованість	$9,86 \pm 3,85$	7	$8,60 \pm 5,33$	5	1,36	-
Самостійність	$6,79 \pm 4,64$	2	$9,98 \pm 4,40$	8	3,78	0,001
Високий рівень освіти	$14,31 \pm 3,78$	12	$8,75 \pm 5,55$	7	5,85	0,001
Відповідальність	$8,33 \pm 4,23$	6	$14,64 \pm 3,48$	12	8,93	0,001
Раціоналізм, логіка	$10,38 \pm 4,66$	8	$7,81 \pm 4,81$	2	2,86	0,05
Самоконтроль	$11,29 \pm 4,55$	9	$8,06 \pm 4,29$	3	3,91	0,001
Тверда воля	$12,38 \pm 5,17$	11	$8,68 \pm 4,84$	6	3,96	0,001

Чесність	8,10 ± 5,27	5	10,29 ± 4,71	9	2,38	-
Продуктивність діяльності	7,07 ± 4,60	3	8,07 ± 5,30	4	1,04	-

Визначено низку статистично значимих відмінностей між показниками цінностей-засобів дівчат і юнаків правоохоронців (див. табл. 3). Так, для дівчат статистично більш значимі ($p \geq 0,001$), ніж для юнаків, наступні цінності: акуратність ($6,74 \pm 5,01 < 12,71 \pm 3,47$); життєрадісність ($7,21 \pm 4,49 < 13,13 \pm 5,10$); самостійність ($6,79 \pm 4,64 < 9,98 \pm 4,40$), відповідальність ($8,33 \pm 4,23 < 14,64 \pm 3,48$).

Встановлено, що для юнаків правоохоронців статистично значимо більш важливі, ніж для дівчат, наступні цінності-засоби (див. табл. 3): високі запити ($5,96 \pm 4,83 < 12,07 \pm 4,89$ при $p \geq 0,001$); раціональне рішення ($7,81 \pm 4,81 < 10,38 \pm 4,66$ при $p \geq 0,05$); самоконтроль ($8,06 \pm 4,29 < 11,29 \pm 4,55$ при $p \geq 0,001$); високий рівень освіти ($8,75 \pm 5,55 < 14,31 \pm 3,78$ при $p \geq 0,001$), тверда воля ($8,68 \pm 4,84 < 12,38 \pm 5,17$ при $p \geq 0,001$).

Таким чином, нами було з'ясовано, що на початку професійного становлення майбутні правоохоронці дівчата і юнаки мають однакові професійні цінності і прагнуть отримати цікаву роботу, суспільне визнання та продуктивно працювати. Для цього вони будуть використовувати різні засоби. Дівчата правоохоронці, на відміну від юнаків, будуть досягати поставлених цілей чіткістю і акуратністю ведення справ, самостійністю, оптимізмом, позитивним настроєм та відповідальним ставленням. Юнаки, порівняно з дівчатами, ставлять перед собою високі запити і завдяки високому рівню освіти, вмінню логічно мислити і раціонально приймати рішення, самоконтролю і твердій волі будуть досягати поставлених цілей.

Перспективою подальшої роботи є вивчення особливостей зміни цінностей правоохоронців під впливом викликів сьогодення.

Література:

1. Кислинська Д. М. Особливості формування ціннісних регуляторів поведінки у майбутніх правоохоронців : Дис. ... канд. псих. наук : 19.00.06 – юридична психологія. Харків, 2016. 230 с.
2. Мілорадова Н. Е., Доценко В. В. Особливості ціннісно-орієнтаційних факторів особистісного та професійного становлення майбутніх правоохоронців. *Право і безпека*. 2016. Вип. № 3 (62). С. 12–17.